

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Директор Інституту народознавства
Національної академії наук України

акад. С.П. Павлюк

“4” вересня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

рівень освіти	<u>третій (освітньо-науковий) рівень</u>
галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u> <i>(шифр і назва галузі знань)</i>
напрямок підготовки	<u>доктор філософії</u>
спеціальність	<u>032 – історія та археологія</u> <i>(шифр і назва спеціальності)</i>
вид дисципліни	<u>за вибором</u> <i>(обов'язкова/за вибором)</i>
відділ	<u>соціальної антропології</u> <i>(назва відділу)</i>

2020 рік

Робоча програма “Гендерний підхід в історичних дослідженнях” для аспірантів за спеціальністю **032 Історія та археологія**

Розробники: **Кісь Оксана Романівна**, в.о. завідувача відділом соціальної антропології, докторка історичних наук, старша наукова співробітниця

Робоча програма затверджена на засіданні Відділу соціальної антропології

Протокол № 7 від. “27” серпня 2020 р.

В. о. завідувача відділом соціальної антропології

“2” вересня 2020 р. _____ (с.н.с. Кісь О.Р.)

Схвалено Вченою радою Інституту народознавства НАН України

Протокол № 7 від “3” вересня 2020 р.

“4” вересня 2020 р. Голова (акад. Павлюк С.П.)

© Кісь О.Р. 2020 рік

© 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 03 Гуманітарні науки _____	Дисципліна вільного вибору аспіранта	
	Напрямок підготовки Доктор філософії		
Модулів – 2	Спеціальність: 032 Історія та археологія _____	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: усноісторичний проект		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		3-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 50 самостійної роботи – 70 підготовка есею - 30	Освітньо-кваліфікаційний рівень: доктор філософії	Лекції	
		26 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	год.
		Лабораторні	
		- год.	год.
		Самостійна робота	
		70 год.	год.
		Індивідуальні завдання:	
		30 год.	
Вид контролю:			
залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить 50 / 100

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – сформувати у студентів всебічні знання теорії та методології гендерного підходу до вивчення різних аспектів культури минулого, виробити уміння та навички аналізу різноманітних історичних джерел крізь призму категорії гендеру.

Завдання – навчити слухачів самостійно аналізувати різноманітні історичні джерела для виявлення гендерних особливостей історичного досвіду жінок і чоловіків у різноманітних історичних контекстах, коректно інтерпретувати прояви гендерної нерівності у минулому, простежувати їх витоки та наслідки для різних соціальних груп.

Після завершення цього курсу студент/ка буде :

знати:

- Ключові концепти та теоретичні засади гендерного підходу історії;
- принципи аналізу першоджерел з гендерної перспективи;
- обмеження стереотипного бачення жіночого минулого в рамках глорифікації чи віктимізації

розуміти:

- гендерну обумовленість історичного досвіду жінок і чоловіків
- необхідність урахування досвідів різних гендерних груп для реконструкції цілісної картини минулого
- гендерні особливості пам'яті та спогадів;
- соціокультурну сконструйованість маскулінності та фемінності;

вміти:

- добирати релевантні джерела для розкриття гендерних аспектів подій і явищ;
- критично аналізувати історичні джерела крізь призму категорії гендеру;
- виявляти історичні витоки та механізми підтримання гендерних нерівностей;
- розрізняти прояви жіночої дієздатності в різних історичних контекстах.

Цей курс пропонує студентам систематичні знання з теорії та методології гендерних досліджень в історичних науках (історичній антропології, етнології, історії повсякдення, соціальній історії, усній історії, локальній історії тощо). Програма курсу вибудована в такий спосіб, щоб досягнути подвійної мети: з одного боку, забезпечити глибоке розуміння ключових концептів та підходів до вивчення гендерних аспектів минулого шляхом простеження розвитку основних ідей та аналізу теоретичних дебатів протягом останнього століття (від початку ХХ до початку ХХІ століття), а з іншого боку – показати евристичний потенціал гендерного підходу через конкретні приклади його практичного застосування до аналізу історичних документів, подій, явищ та досвідів різних груп. Особлива увага буде приділена з'ясуванню сутності наступних понять: гендер, андроцентризм, патріархат, матріархат, феміністська критика культури, стать, чоловіче/жіноче, дискримінація, гендерні стереотипи, гендерна ідеологія, гендерний лад, влада і домінування, та ін. Студенти матимуть змогу проаналізувати гендерні аспекти наступних історичних подій та явищ: родинні стосунки у традиційній сім'ї, уявлення та практики материнства, історичні дослідження маскулінності, гендерна політика та емансипація жінок в СРСР, жінки у просторі світових війн, жіночий досвід Голодомору, Голокосту, гендерні аспекти радянського повсякдення та ГУЛАГу, жінки у національно-демократичних рухах та національних міфологіях, та ін. Література до курсу включатиме тексти українською, російською та англійською мовами; усі тексти для обов'язкового читання буде надано в електронному вигляді.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Витоки, теоретичні засади, ключові категорії гендерного підходу

Тема 1. Вступ: чи має стать історію? Становлення жіночих студій в українській історичній науці.

Початки дослідження *жіночого* в історичних і народознавчих студіях: передісторія жіночих студій у світі. Основні чинники, моделі та тенденції розвитку досліджень жіночої і гендерної історії у незалежній Україні. Національний наратив як домінанта жіночих/гендерних студій в українській історії. Основні тематичні напрямки та здобутки українських вчених у вивченні жіночого минулого. Діяльність Української асоціації дослідників жіночої історії.

Семінарське заняття 2. Історія жіночого руху як мейнстрім жіночої історії в Україні

Марта Богачевська-Хомяк та концепція «прагматичного фемінізму».

Людмила Смоляр про жіночий рух Наддніпрянської України.

Мирослава Дядюк про політизацію жіночого руху в Галичині у міжвоєнний період.

Ірина Левчук про діячок жіночого руху як агенток змін.

Постать Мілени Рудницької.

Тема 2. Феміністська методологія в історичних дослідженнях

Проблема андроцентризму історичного знання та причини жіночої невидимості в історії. Критика попередніх історичних досліджень про жінок. Патріархат: ключова категорія феміністського підходу в історичних дослідженнях. Дискусія про джерельну базу жіночої історії. Проблема переосмислення періодизації історії в контексті жіночих студій.

Семінарське заняття 2. Читання класиків жіночої історії

Джоан Келлі «Чи існував Ренесанс для жінок?»

Сімона де Бовуар «Друга стаття»

Джудіт Баннет, Герда Лернер, Гізела Бок про засади феміністської історії

Тема 3. Основи феміністської антропології.

Есенціалістське обґрунтування жіночих суспільних ролей та гендерних ієрархій. Чоловіче і жіноче у системі бінарного мислення. Пошук причин «універсальної жіночої підлеглості». Про «природне» призначення жінки: біологічні відмінності як основа гендерної стратифікації суспільства. Критика «чоловічого ухилу» в етнографічних студіях. Теорія перехресності: раса, клас, етнічність та гендер.

Семінарське заняття 3. Читання класиків феміністської антропології.

Шеррі Ортнер, Ніколь Кльд Матьє «Він – культура, вона – натура?»

Мішель Цимбаліст Росальдо «приватне vs публічне»

Саллі Слокум «чоловік-мисливець, жінка-збирачка»

Гейл Рубін «Обмін жінками»

Маргарет Мід про соціокультурні детермінанти маскуліності та фемінності. Катерина

Грушевська про дослідження статевих громад

Тема 4. Теорія матриархату в історико-етнографічних дискусіях

Концепція матриархату в теорії соціальної еволюції Бахофена. Феміністська критика матриархатного міта. Великі Богині, «палеолітичні венери» та гіпотези щодо культу жінки в контексті археологічно-етнографічних студій. Питання матриархальності української культури: фольклорно-етнографічні студії минулого та їх сучасна феміністська критика.

Семінарське заняття 4. Образ жінки в контексті сучасних національно-історичних мітів

Гендер і нація у концепції Ніри Ювал-Дейвіс. Берегиня: “винайдення” традиційної жіночності в контексті українського національного відродження. “Матушка-Россия” як втілення національної ідентичності росіян. “Matka Polska”: політичні імплікації національно-релігійних образів.

Тема 5. Гендер як категорія історичного аналізу

Стаття Джоан Скотт «Гендер: корисна категорія історичного аналізу». Жінки як суб’єкти історичного процесу та історієписання: поняття жіночої дієздатності (agency).

Семінарське заняття 5. Історія маскулінності: чоловічі студії минулого

Макулінність як культурно-історична категорія. Гегемонна маскулінність як норма. Культ чоловіка-захисника: військова справа як історичне осердя чоловічої ідентичності. Маскулінність як привілей: чоловічі спільноти. Мачизм: сила і насильство в маскулінних субкультурах. Спорт як простір утвердження мужності. «Славні козаки»: ідеалізована національна модель маскулінності в пострадянській Україні.

Тема 6. Гендерні виміри пам’яті.

Жіночий і чоловічий історичний досвід у розрізі студій пам’яті. Гендерні особливості нарації: особливості жіночих і чоловічих розповідей. Феміністський проект в усній історії: «повернути жінкам голос». Державна політика пам’яті та комеморативні практики: між глорифікацією та віктимізацією жіночих досвідів.

Семінарське заняття 6. Усна історія як метод творення гендерованих джерел.

Усна жіноча історія як феміністський проект: повернути голос жінкам. Принципи феміністського інтерв’ю: «жіноча розмова». Влада та партнерство під час інтерв’ю. Чинник «перехресності» (intersectionality): вплив соціальних характеристик респондента/ки на зміст та структуру розповіді. Демографічний чинник в усній історії.

Змістовний модуль 2.

Застосування гендерного підходу в ділянках історичних студій

Тема 7. Приватна сфера у гендерній перспективі: подружні стосунки, материнство, дитинство

Гендерні режими в традиційній сім’ї: кодифіковане та звичаєве право. Гендерований етикет та подвійні моральні стандарти. Гендерний розподіл праці. Власність. Насильство. Добра/лиха жінка: стереотипи фемінності в українському фольклорі. Материнство як соціокультурний феномен: ідеали і практики. Етнографія дитинства у гендерному розрізі: гендерна соціалізація.

Семінарське заняття 7. Приватна сфера у гендерній перспективі: тілесність та сексуальність

Народні уявлення про жіноче і чоловіче тіло: культурні інтерпретації біологічного диморфізму. Жіноча фізіологія і традиція: раціональне, містичне, символічне. Еротичне у фольклорі та роль християнського дискурсу. Дошлюбне інтимне спілкування молоді. Сексуальні стосунки в традиційній сім’ї. Сексуальне насильство.

Тема 8. Гендерні виміри радянської історії

Створення “нової жінки” та вирішення “жіночого питання”: емансипаційний проект першого десятиліття радянської влади. Опанування чоловічого простору: освіта і праця жінок в СРСР.

Мілітаризація суспільство і нові виміри радянської жіночності у 1930-их. Пронаталістська державна політика повоєнного часу. Радянська “супер-жінка”: основні характеристики. Радянський гендерний контракт «працюючої матері» та проблема «подвійного навантаження». Гендерні проблеми пізньорадянського часу.

Семінарське (практичне) заняття 8. Еволюція радянської гендерної політики

Аналіз та порівняння радянських пропагандистських матеріалів з нагоди Міжнародного дня прав жінок 8 Березня (листівки, плакати, тексти, слогани) за період 1920-1980-х років на предмет виявлення зміни трендів радянської гендерної політики.

Тема 9. Гендерні виміри війни

Трансформації маскулінності та фемінності у довоєнний період та під час війни: державна політика і пропагандистські образи. Жінки у війську та на фронті: Перша і Друга світові війни як гендерований простір та досвід. Полон у гендерному розрізі. Культурні репрезентації воєнного досвіду: проблема невидимості ветеранок. Гендерні виміри монументальних комеморативних практик: воїн-герой, могила невідомого солдата і скорботна матір.

Семінарське заняття 9. Немілітарні воєнні досвіди: окупація і примусова праця.

Радянські громадяни в умовах окупації: жіночі стратегії пристосування і виживання. Героїня чи зрадниця: випадок Єлизавети Бірюкової. У ліжку з ворогом: сексуальне насильство та «горизонтальна колаборація». Примусова праця: гендерні особливості досвіду оstarбайтерів.

Тема 10. Гендерні виміри геноцидів

Поняття геноциду. Європейське єврейство напередодні Другої світової війни: очікування катастрофи і стратегії порятунку. Нацистська політика у гендерному розрізі. Гендерні стратегії виживання у гетто і концтаборах. Жіночі спільноти взаємодопомоги. Сексуальне насильство над єврейськими жінками. «Материнство в облозі»: вагітність, пологи і діти.

Семінарське заняття 10. Жіночий досвід Голодомору.

Українське село в умовах примусової колективізації: гендерний розріз. Жінки як жертви, свідки і призвідниці Голодомору. Жіночі стратегії пасивного и активного спротиву. «Бабські бунти» як соціальний феномен. Жіночі стратегії виживання. Антропологія і фізіологія голоду. Руйнівний вплив голоду на соціальні відносини та психіку. «Їдло» 33-го: харчування в умовах голоду. Материнство перед обличчям голодної смерті: підрив нормативної жіночності. Відмова від материнства: дитячі притулки.

Тема 11. Гендерні виміри тоталітарних режимів

Тоталітаризм: чоловіки-воїни і жінки-матері. Гендерна ідеологія нацизму: діти, кухня, церква. Мілітаризація жіноцтва в СРСР у 1930-х роках. Великий терор і «сімейне заручництво»: гендерні аспекти політичних репресій («дружини зрадників батьківщини»). Українське дисидентство у гендерному розрізі.

Семінарське заняття 11. Жіночий досвід сталінського ГУЛАГу

Жінки-політв'язні ГУЛАГу: соціальний портрет. Нормативна жіночність як щит: догляд за тілом, одягом і житлом як протидія дегуманізації. Жіноча творчість. Віра та релігійні практики. Табірне сестринство під час та після неволі. Дружба і романтичні стосунки серед в'язнів. Материнство за ґратами.

Тема 12. Гендероване повсякдення

Поняття повсякдення і гендерна стратифікація суспільства. Гендеровані сфери реальності: приватне і публічне у досвіді жінок і чоловіків. Его-документи як джерела вивчення жіночого повсякдення: переваги та обмеження. Репродуктивна праця: невидима реальність жіночого повсякдення. Теорія перехресності (intersectionality) у стосунку до повсякдення: вік, етнічність, соціальне походження, освіта та інші детермінанти повсякдення. Радянське кіно: ідеальний образ чи (криве) дзеркало гендерних вимірів радянського повсякдення.

Семінарське заняття 12. Радянські споживацькі практики у гендерному розрізі

Споживання в СРСР: від побутового аскетизму до культури речей. Мода і масове виробництво одягу: ширпотреб та індошив. Добра господиня: жіноча праця, ощадність та креативність в умовах дефіциту товарів і послуг. Кухня як місце гендерного перформансу і влади: повсякденна і святкова їжа.

Тема 13. Гендерні виміри національно-демократичних рухів

Жіноче питання в ідеології та пропаганді ОУН. Гендерні аспекти націоналістичного підпілля ОУН і УПА: борці і помічниці? Особливості жіночої участі в УПА: функції та ролі жінок у підпіллі. Жіночність уживана і підважена: контроверсії жіночого досвіду українського підпілля. Таємниця “Солідарності”: роль жінок в польському демократичному підпіллі.

Семінарське (практичне) заняття 13. Помаранчева Революція і Революція Гідності у гендерній перспективі

Берегиня чи/і Барбі: гендерний аналіз політичного іміджу Юлії Тимошенко за матеріалами її виступів та політичної реклами. Гендерований простір Майдану: жіночі і чоловічі ролі в контексті Революції Гідності. Гендерна дискримінація та жіночі ініціативи на Майдані. Жіночі сотні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість- годин				
	усьо го	У тому числі			
		лекції	Семінари / практичн і	Індивіду -альний проект	Само- стійна робот а
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Вступ: чи має стаття історію? Становлення жіночих студій в українській історичній науці.	10	2	2	2	4
Тема 2. Феміністська методологія в історичних дослідженнях	12	2	2	2	6
Тема 3. Основи феміністської антропології.	12	2	2	2	6
Тема 4. Теорія матриархату в історико-етнографічних дискусіях	12	2	2	2	6
Тема 5. Гендер як категорія історичного аналізу	12	2	2	2	6
Тема 6. Гендерні виміри пам'яті.	12	2	2	2	6
Разом за змістовим модулем 1	70	12	12	12	34
Тема 7. Приватна сфера у гендерній	10	2	2	2	4

перспективі: подружні стосунки, материнство, дитинство					
Тема 8. Гендерні виміри радянської історії	10	2	2	2	4
Тема 9. Гендерні виміри війни	12	2	2	2	6
Тема 10. Гендерні виміри геноцидів	12	2	2	2	6
Тема 11. Гендерні виміри тоталітарних режимів	12	2	2	4	4
Тема 12. Гендероване повсякдення	12	2	1	4	5
Тема 13 Гендерні виміри національно-демократичних рухів	12	2	1	4	5
Разом за змістовним модулем 2	80	14	12	18	36
Усього годин	150	26	24	30	70

5. Теми семінарів-практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія жіночого руху як мейнстрім жіночої історії в Україні	2
2	Читання класиків жіночої історії	2
3	Читання класиків феміністської антропології.	2
4	Образ жінки в контексті сучасних національно-історичних мітів	2
5	Історія маскулінності: чоловічі студії минулого	2
6	Усна історія як метод творення гендерованих джерел.	2
7	Приватна сфера у гендерній перспективі: тілесність та сексуальність	2
8	Еволюція радянської гендерної політики	2
9	Немілітарні воєнні досвіди: окупація і примусова праця	2
10	Жіночий досвід Голодомору.	2
11	Жіночий досвід сталінського ГУЛАГу	2
12	Радянські споживацькі практики у гендерному розрізі	1
13	Помаранчева Революція і Революція Гідності у гендерній перспективі	1
	РАЗОМ	24

6. Самостійна і групова робота

Самостійна робота студентів полягає в читанні повного обсягу обов'язкової літератури перед кожним заняттям та готовності змістовно обговорювати відповідні теми під час лекцій/семінарів, оперувати здобутими знаннями та брати участь у дискусіях. Групова робота полягає в опрацюванні практичних завдань в позааудиторний час та підготовка до представлення та обговорення результатів під час семінару-практичного заняття

7. Індивідуальні завдання

Протягом курсу кожен/на студент/ка має підготувати науковий нарис (есеї) на основі застосування гендерного підходу в дослідженні конкретної тематики в межах власних наукових зацікавлень. Для цього в межах встановлених термінів студент/ка має погодити з викладачем:

- тему роботи
- перелік основної та додаткової наукової літератури
- структуру роботи

Обсяг нарису не менше 20 тис. знаків (не враховуючи списку джерел та літератури).

8. Методи навчання

Викладання курсу базується на філософії активного навчання (active learning), яка розглядає студентів як активних учасників навчального процесу і спів-виробників нового знання. Це передбачає значний обсяг їх самостійної праці (читання рекомендованої літератури, групові завдання, індивідуальні проекти тощо) та високий ступінь заангажованості в аудиторних заняттях (дискусії, дебати, інтерактивні вправи тощо) у ході опанування предмету, тоді як викладачка координує процесу навчання, спрямовує та стимулює пізнавальну діяльність студентів за допомогою різноманітних начальних методів та прийомів. Значну частину навчального процесу та зусиль самих студентів присвячено опануванню практичних умінь та навичок застосування гендерного підходу у роботі з різноманітними історичними джерелами.

9. Методи контролю

У процесі вивчення дисципліни "Усна історія: теорія і методологія" використовуються методи поточного, проміжного та підсумкового контролю.

Поточний контроль рівня знань і вмінь докторантів передбачає перевірку глибини опрацювання обов'язкового читання та рівня підготовленості до роботи в аудиторії та над індивідуальним проектом. Поточний контроль здійснюється за напрямками:

- активність роботи в аудиторії;
- внесок в загальну дискусію під час обговорень;
- поступ у підготовці наукового нарису (есею).

Проміжний контроль рівня знань студентів здійснюється щодо підготовки наукових нарисів (есеїв).

Підсумковий контроль успішності студентів проводиться у формі презентації індивідуальних наукових нарисів (есеїв) та їх перехресного рецензування.

Залік (диференційований) відбувається у формі захисту та перехресного рецензування індивідуальних наукових нарисів (есеїв).

Підсумкова кумулятивна оцінка за курс (100%) формується з таких складових:

присутність та активність – 30 %

домашнє читання – 30 %

науковий нарис (есеї) – 30 %

захист та рецензія наукового нарису (есею) – 10 %

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне навчання та самостійна робота													Якість та Захист індивіду- ального проекту	Сума
Змістовий модуль 1						Змістовний модуль 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	30+10	100
4	5	5	5	5	5	4	4	4	4	5	5	5		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	
81-89	B	дуже добре	
71-80	C	добре	
61-69	D	задовільно	
51-60	E	достатньо	
Менше 50	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

* кількість балів для оцінок «незадовільно» визначається Вченими радами факультетів або кафедрами, які забезпечують викладання відповідних дисциплін.

11. Методичне забезпечення

1. Робоча програма дисципліни.
2. Рекомендовані посібники і наукова література.

12. Рекомендована література**Базова**

Богачевська-Хомяк Марта. Білим по білому: жінки в громадському житті України. 1884-1939. Київ: Либідь, 1995. 424 с.

Буряк Лариса. Жінка в українському історичному наративі: автори, ідеї, образи. – Київ: Національна академія управління, 2010. – 368 с.

Гавришко М. Чоловіки, жінки й насильство в ОУН і УПА в 1940-1950-х рр. Український історичний журнал. 2016. № 4. С. 89-107.

Гавришко Марта. Долаючи тишу: жіночі історії війни. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 240 с.

Гендерний підхід: історія, культура, суспільство / під. ред. Л.Гентош, О.Кісь. Львів: Класика, 2003. – 252 с.

Гилмор Девід Д. Ставлення мужественности: культурные концепты маскулинности. Москва: РОССПЭН, 2005. 264 с.

Дядюк Мирослава. Український жіночий рух у міжвоєнній Галичині: між гендерною ідентичністю та національною заангажованістю. - Львів: Астролябія, 2011. - 368 с.

Етнографія статевого життя й тілесності: 3б. ст. / Уклад., наук. Ред. О.Боряк, М.Маєрчик. Київ: ВІПОЛ: 2013, 288 с.

Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні : Гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства / за наук. ред. Г. Грінченко, К. Кобченко і О. Кісь. - Київ: ТОВ "Арт-книга", 2015. - 336 с.

Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. Київ: Дуліби, 2013. 228 с.

- Ігнатенко І. Чоловіче тіло у традиційній культурі українців. Харків: КСД, 2016. 224 с.
- Кісь О. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології. Український історичний журнал. 2012. № 2. С. 159—172.
- Кісь О. Колективна пам'ять та історична травма: теоретичні рефлексії на тлі жіночих спогадів про Голодомор. У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод, джерело: зб. наук. праць / за ред. Г. Грінченко, Н. Ханенко-Фрізен. Харків: Східний інститут українознавства ім. Ковальських, 2010. С. 171-191.
- Кісь О. Пережити смерть, розказати невимовне: гендерні особливості жіночого досвіду Голодомору. Українознавчий Альманах. 2011. Вип. 6. С. 101—107.
- Кісь О. Усна жіноча історія як феміністський проект: західні теорії, пострадянські контексти, українські практики. Народнознавчі Зошити. 2015. Зош. 3-4. С. 1384-1403.
- Кісь О. Чи/якою потрібна Україні її жіноча історія? Критика. 2013. № 1-2. С. 18-21.
- Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі другої половини ХІХ — початку ХХ ст. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008. — 272 с.
- Кісь О. Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти. Дрогобич: Коло, 2020. 300 с.
- Народна культура українців: життєвий цикл людини : історико-етнологічне дослідження у 5 т. / [наук. ред. М. Гримич] – К. : Дуліби, 2012. – Т. 3: Зрілість. Жіноцтво. Жіноча субкультура. – 2012. – 480 с.
- Народна культура українців: життєвий цикл людини: історико-етнологічне дослідження у 5 т. / [наук. ред. М. Гримич]. Т. 4: Зрілість. Чоловіки. Чоловіча субкультура. К.: Дуліби, 2013. – 584 с.
- Ніколаєнко Ольга. Польські жінки Наддніпрянської України в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.: громадське і приватне життя. – Харків: Видавництво НТМТ, 2015. – 360 с.
- Оксана Маланчук-Рибак. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях ХІХ-першої третини ХХ ст: типологія та європейський культурно-історичний контекст. - Чернівці : Книги-ХХІ, 2006. - 499.
- Пушкарева Наталья. Женская повседневность в эпоху социальных катаклизмов: между традициями и новациями // Повседневный мир советского человека 1920—1940-х гг. : сб. науч. ст. / ред.-сост. Е. Ф. Кринко, Т. П. Хлынина. Ростов-на-Дону : Изд-во ЮНЦ РАН, 2009. С. 212—222.
- Скотт Д. Гендер: полезная категория исторического анализа. Гендерные исследования. X., 2000. № 5. С. 142-171.
- Смоляр Людмила. Минуле заради майбутнього. Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. ХІХ - поч. ХХ ст. Сторінки історії. – Одеса: Астропринт, 1998. – 408 с.
- Стяжкіна Олена. Стигма окупації: радянські жінки у самобаченні 1940-х років. Київ: Дух і літера, 2019. 384 с.
- Тіло в текстах культур / Упор. О.Боряк, М.Маєрчик. Київ: ІМФЕ ім. Рильського, 2003.
- Українські жінки в горнілі модернізації / під заг. редакцією Оксани Кісь. - Харків: Видавництво КСД, 2017. - 304 с.
- Baumel J. T. Women's agency and survival strategies during the Holocaust. Women's Studies International Forum. 1999. Vol. 22(3). P. 329–347.
- Devault M. L. Talking and listening from women's standpoint: feminist strategies for interviewing and analysis. Social Problems. 1990. Vol. 37(1). P. 96—116.
- Women in the Holocaust / ed. by D. Ofer, L. J. Weitzman. New Have: Yale UP, 1998. 416 p.

Допоміжна

- Белова А. В. Женская повседневность как предмет истории повседневности: историографический и методологический аспекты. Российская повседневность в зеркале гендерных отношений: сб. статей / отв. ред. Н. Л. Пушкарева. М.: НЛЮ, 2013. С. 25-67.
- Буйських Ю. «Берегиня»: спроба деконструкції одного «кабінетного» міфа // Україна Модерна. 24 травня 2018 <https://uamoderna.com/md/buyskykh-berehynia-myth>

Гурова Ольга. Вещи в советской культуре // Люди и вещи в советской и пост-советской культуре, под ред. О. Ечевской, Новосибирск: Изд-во Новосибирского государственного университета, 2005, С. 6-48.

Кісь О. «Жіноче питання» в ідеології і пропаганді ОУН // Народнознавчі зошити. — 2018. — №1. — С. 91—102.

Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі другої половини ХІХ — початку ХХ ст. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008. — 272 с.

Левчук Ірина. Промотурки змін: діяльність жіночих організацій у Польщі міжвоєнного періоду / за ред. М. М. Гона. – Рівне: Волинські обереги, 2018. – 248 с.

Пушкарева Н. Л. Мемуары и автобиографии женщин как исследовательский «полигон» для изучения «женского письма». Е. Р. Дашкова и XVIII век. Традиции и новые подходы. М.: МГИ им. Е.Р.Дашковой, 2012. С. 224—241.

Пушкарева Н. Женская повседневность в эпоху социальных катаклизмов: между традициями и новациями // Повседневный мир советского человека 1920—1940-х гг. : сб. науч. ст. / ред.-сост. Е. Ф. Кринко, Т. П. Хлынина. — Ростов-на-Дону : Изд-во ЮНЦ РАН, 2009. — С. 212—222.

Пушкарьова Н. Л. Від “жіночих студій” до “гендерних досліджень”, від історичної фемінології до гендерної теорії. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство. Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. С. 15—45.

Шутова О. М. Устная и гендерная история в свете антропологизации историографии. Женщины в истории: возможность быть увиденными: сб. науч. статей. Минск: БГПУ, 2001. С. 55—74.

Gurova Olga. The Art of Dressing . Body, Gender and Discourse on fashion in Soviet Russia in the 1950s and 1960s // The Fabric of Cultures. Fashion, Identity, Globalization. Ed. by Paulicelli E. & H. Clark. London, New York: Routledge, 2009. P. 73-91.

Jolluck K. R. Exile and Identity: Polish Women in the Soviet Union During World War II. — Pittsburgh: U of Pittsburgh Press, 2002. 356 p.

Mothers, Sisters, Resisters. Oral Histories of Women Who Survived the Holocaust / ed. by V. Gurewitsch. London: U of Alabama Press, 1998. 432 p.

Thomas L. M. Historicising agency. Gender & History. 2016. Vol. 28(2). P. 324—339.

Інформаційні ресурси

«Етнічна історія народів Європи» - тематичне число з жіночої історії (№7, 2000)

<http://ethnic.history.univ.kiev.ua/ua/2000/7>

Гендерний інформаційно-аналітичний центр «Крона» - онлайн бібліотека

<http://www.krona.org.ua/library.html>

Добірка матеріалів з жіночої/гендерної тематики на сайті "Україна Модерна" березень 2017 <https://uamoderna.com/robochij-stil/womens-gender-studies-um>

Журнал «Гендерные исследования» (видання Харківського центру гендерних досліджень) <http://kcgcs.net.ua/journal-gs.html>

Незалежний культурологічний часопис «Ї» - тематичне число № 17 «Гендерні студії» 2000 <http://www.ji.lviv.ua/n17texts/17-zmist.htm>

Незалежний культурологічний часопис «Ї» - тематичне число № 27 «Гендерні студії» 2003 <http://www.ji.lviv.ua/n27texts/27-zmist.htm>

Российская ассоциация исследователей женской истории

<http://rarwh.ru/baza/index1.html>

Українська асоціація дослідників жіночої історії – Електронна бібліотека

<http://www.womenhistory.org.ua/index.php/elektronni-resursi/16-elektronna-biblioteka>